

Zanim polszczyzna śląska stanie się językiem regionalnym

Z wygłoszonych referatów i dotychczasowej dyskusji zorientowałem się, że celem zebrania w gościnnych progach Pana Wojewody Śląskiego jest wsparcie idei śląskiego języka regionalnego. „Język regionalny” to określenie państwowego statusu języka standardowego, używanego w funkcji pomocniczej w kraju, w którym inny język pełni rolę „języka państwowego/urzędowego” i jest językiem narodu większościowego. Prawne położenie takiego języka reguluje w Polsce *Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* (z dnia 6 stycznia 2005 r. Dz.U. z 2005 r. Nr 17, poz. 14), a ich pomocniczy charakter także kilka innych ustaw przyjętych wcześniej (np. nazewnictwo własne). Warunkiem podniesienia do roli języka regionalnego jakiegoś dialektu, grupy dialektów czy – jak w dzisiejszych rozwiniętych społeczeństwach – interdialektów (zwykle gwar miejskich) do rangi języka standardowego jest określony poziom unormowania systemu gramatycznego, skodyfikowania słownictwa i zaistnienia zewnętrznych warunków sprzyjających uzusowi nowego tworzenia komunikacyjnego i zapewne identyfikacyjnego. Pierwszym jednak warunkiem jest pojawienie się wyraźnie ukształtowanej wspólnoty, na stałe zasiedziałej na określonym terenie, która wyraża wolę powołania własnego standardu językowego. Jeżeli przyglądnijemy się sytuacji językowej Śląska, to możemy stwierdzić, że taka wspólnota istnieje, od wieków zamieszkuje ziemię śląską, dzisiaj głównie w miastach i większych zurbanizowanych osiedlach na Górnym Śląsku (też w Opolskiem) i Śląsku Cieszyńskim (też w Czechach) i rekrutuje się głównie z etnicznej ludności śląskiej. „Etnos” ten – etnograf, działaczka polityczna i Ślączka, prof. Dorota Simonides trafnie nazwała „grupą etnoregionalną” („Śląsk” 1997, nr 6). Jednak sama wola użytkowników przekształcenia naturalnych dialektów w „język” nie wystarczy. Powinno tej woli towarzyszyć realizowanie przynajmniej niektórych z 10 etapów normowania: 1. wybór normy, 2. opis normy, 3. nakazywanie normy (kodyfikacja), 4. opracowywanie normy, 5. przyjęcie normy, 6. zastosowanie normy, 7. upowszechnianie normy, 8. pielęgnowanie normy, 9. sprawdzanie normy, 10. poprawianie normy (Radovanović). Na Śląsku nieźle zrealizowano wstępnie trudny etap drugi, tj. opis języka miejskiego, rodzinnego, publicznego i literackiego, a także pewne działy kodyfikacji leksykalnej i etap

7.: upowszechnienie, m.in. poprzez wprowadzenie polszczyzny śląskiej do dydaktyki szkolnej. Istnieją też warunki do odpowiedzialnego wykonania innych składników normowania, przede wszystkim następnego podstawowego etapu dla standardu – kodyfikacji gramatycznej i ortograficznej (w tej kolejności, ponieważ zasady pisowni muszą znaleźć oparcie w opisie fonologicznym). Zadanie to mogą wykonać dobrze przygotowani językoznawcy z Uniwersytetu Śląskiego, gdzie przed 30 laty rozpoczęto badania socjolingwistyczne od deskrypcji miejskich dialektów śląskich i do dzisiaj ta tematyka badawcza jest tam z powodzeniem uprawiana przy współpracy z zespołami dialektologów z Opola, gdzie powstaje *Słownik gwar śląskich* opracowywany naukowymi metodami leksykograficznymi i liczne prace z historii śląskiej polszczyzny. Prace kodyfikacyjne muszą się odwołać do szerokiej dyskusji naukowej, a nie do propagandowych publikacji, wśród których znajdują się i takie, które naturalne polskie dialekty śląskie traktują jako „kreol” czy pidżyn. Trzeba pamiętać, że tego typu pseudonaukowe prace kierują proces normowania polskich dialektów na Śląsku na ślepe tory dyskusji politycznych i nie przyczyniają się do postępu w kodyfikacji. Jeżeli zwolennicy awansu dialektów/interdialektów śląskich zdołają ustalić ich skodyfikowany standard gramatyczny i leksykalny, który – przypominać – jest tworem sztucznym, arbitralnym – to zaistniałyby warunki, aby przeprowadzić starania o nadanie polszczyźnie śląskiej statusu państwowego (polskiego) języka regionalnego z funkcjami pomocniczymi. Wierzę, że się to w niedługim czasie stanie.

Prof. dr hab. Władysław Lubaś – Katedra Nauk Humanistycznych Wyższej Szkoły Biznesu w Dąbrowie Górniczej, wykładowca na Uniwersytecie Śląskim i Uniwersytecie Opolskim, członek Rady Języka Polskiego PAN, językoznawca: polonista i sławista, dot. podstawy polskiej socjolingwistyki, wiele książek i artykułów o języku polskim, sytuacji śląszczyzny i o językach południowosłowiańskich, redaktor naczelny „Socjolingwistyki”.